

Чорноус Марія Петрівна, *головний спеціаліст відділу бюджетних надходжень
Управління державної казначейської служби України м. Тернополі*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЗА ДОХОДАМИ

В сучасних умовах органи Державної казначейської служби України постають одним із найактивніших учасників в процесі управління регіональними фінансовими ресурсами через реалізацію законодавчо прийнятих механізмів та процедур виконання місцевих бюджетів відповідно до вимог бюджетного законодавства. Як дієвий інструмент регіональної фінансової політики казначейська система касового виконання місцевих бюджетів сприяє реалізації повною мірою норм Бюджетного кодексу України, а також рішень про місцеві бюджети, щодо застосування єдиних підходів та вимог до виконання місцевих бюджетів та складання звітності. Перехід на казначейську систему виконання місцевих бюджетів дозволив створити прозору й доступну для органів місцевого самоврядування та інших зацікавлених органів базу даних про виконання місцевих бюджетів, що діє у режимі реального часу і дає змогу приймати виважені управлінські рішення.

Саме від встановлених механізмів і процедур казначейського обслуговування місцевих бюджетів залежать потенційні можливості економічного розвитку кожного регіону, тому постає нагальна потреба у постійному вдосконаленні існуючих положень казначейського обслуговування місцевих бюджетів. Необхідно зазначити, що оптимізація казначейського виконання місцевих бюджетів потребує перш за все вдосконалення системи форму-

вання доходів місцевих бюджетів. Для вирішення економічних та пов'язаних з ними соціальних питань необхідні подальші перетворення, а саме реформування міжбюджетних відносин, що нині є важливою умовою економічного зростання. Тому проблеми удосконалення системи організації міжбюджетних відносин, зокрема, в частині формування фінансових ресурсів регіонів, та удосконалення системи казначейського виконання місцевих бюджетів у країні залишаються вкрай актуальними.

Значний внесок у дослідження різних аспектів реформування місцевих бюджетів та їхнього казначейського обслуговування, зокрема дохідної частини, зробили у своїх працях С. Булгакова, О. Василик, Т. Вахненко, Є. Галушка, Г. Грушницька, Л. Гуцаленко, О. Даневич, Л. Єрмолінко, О. Кіреєв Р. Макуцький, М. Мац, М. Мельник, К. Огданський, О. Охрімівський, К. Павлюк, П. Петрашко, Д. Ротар, І. Сазонець, А. Стовбчатий В. Стоян, Н. Сушко, Й. Хижник, О. Чечуліна, І. Чугунова С. Юрій та ін. Однак в умовах реформування економіки країни необхідно і надалі досліджувати проблемні аспекти казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами з метою підвищення його ефективності та пошуку нових підходів до розв'язання проблем формування дохідної бази регіонів в Україні.

З метою забезпечення ефективного управління коштами та підвищення

оперативності у фінансуванні видатків у межах наявних обсягів фінансових ресурсів запроваджено функціонування Казначейства, діяльність якої спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через міністра фінансів України. Державна казначейська служба України – це структура з налагодженим прозорим механізмом виконання державного та місцевих бюджетів [1]. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів за доходами здійснюється територіальними органами казначейської служби відповідно до Бюджетного кодексу України, а саме:

- зарахування та облік усіх надходжень, що належать місцевим бюджетам;

- повернення за поданням органів, що контролюють справляння надходжень до бюджету, коштів помилково або надміру зарахованих до бюджетів;

- складання звітності про виконання місцевих бюджетів за доходами [2].

Основним завданням органів Державної казначейської служби у процесі обслуговування місцевих бюджетів є сприяння реалізації бюджетної політики органів місцевого самоврядування та здійсненню ефективного управління коштами місцевих бюджетів. Для реалізації цього важливого завдання має бути створена ефективна система оперативного управління місцевими фінансами [3].

Казначейська система обслуговування місцевих бюджетів стала важливим кроком у напрямку:

- створення єдиного механізму для впровадження засад реформування міжбюджетних відносин;

- формалізації єдиних процедур управління видатками на всіх стадіях виконання бюджету;

- посилення поточного контролю за дотриманням фінансової дисципліни та попередження нецільового використання коштів на стадії прийняття зобов'язань та здійсненні платежу;

- запровадження єдиного механізму управління коштами державного та місцевих бюджетів [4].

Значні переваги переходу на казначейське виконання місцевих бюджетів, що пов'язані з більш дієвим фінансовим контролем, прозорістю виконання бюджетів, поліпшенням фінансової дисципліни, підтверджують його доцільність і незворотність.

Аналіз діючої моделі показав, що ціла низка методологічних, методичних та інших питань залишається недостатньо вирішеною та вимагає адекватного системного розв'язання. Ці питання неодноразово підіймалися як з боку Державної казначейської служби України й Міністерства фінансів України, так і з боку сільських, селищних, міських та регіональних рад України, а саме:

- 1) Нестабільність в законодавстві України, тобто зміни нормативів відрахувань від загальнодержавних податків, зміни спрямування податків до того чи іншого бюджету, зміни до бюджетної класифікації доходів, які відбуваються не з початку бюджетного року, а як правило, вводяться в дію протягом першого кварталу, все це тягне за собою коригування і доопрацювання методологічної і програмно-технічної бази Державною казначейською службою.

2) Значне збільшення навантаження на канали зв'язку, низький рівень охоплення районної ланки цифровими технологіями зв'язку, відсутність електронного зв'язку між органами Державної казначейської служби України, фінансовими та податковими органами на територіальному рівні. Надання міським фінансовим органам щоденних звітів про виконання місцевих бюджетів за доходами територіальними органами Державної казначейської служби засобами електронного зв'язку значно прискорить швидкість обмін необхідною інформацією та сприятиме підвищенню ефективності управління регіональними фінансовими ресурсами.

3) Територіальна віддаленість сільських та селищних бюджетів потребує оптимізації документообігу та скорочення обсягів робіт, що здійснюються в ручному режимі. Для створення цілісної системи адаптованого програмного забезпечення та єдиного порядку інформаційного обміну між органами місцевого самоврядування, фінансовими органами, податковими органами та органами Державної казначейської служби України потрібне забезпечення сільських і селищних рад комп'ютерною технікою, засобами зв'язку, універсальним програмним забезпеченням і, найголовніше, облаштування системою «Клієнт-Казначейство» усіх сільських рад.

Стосовно реальних шляхів вирішення вказаної проблеми, то це питання потребує виділення коштів у вигляді субвенцій на вказані потреби для місцевого самоврядування.

4) Вдосконалення нормативно-законодавчої бази діяльності Державної казначейської служби України та її

територіальних органів. З огляду на пріоритетне місце й роль Державної казначейської служби України у системі фінансових органів держави потребує подальшого вдосконалення нормативно-законодавчої бази для ефективного функціонування. Це пов'язано також із тим, що нормативно-правове регулювання організації й функціонування органів казначейської служби значно відстає від темпів, якими нині розвивається ця структура, і не враховує змін, пов'язаних із розширенням функціональних повноважень органів казначейства та соціально-економічних реалій.

Слід зазначити, що органи ДКС України потребують значних додаткових асигнувань на проведення організаційно-технічних заходів, пов'язаних з обслуговуванням місцевих бюджетів за доходами, у тому числі для зміцнення матеріально-технічної бази, збільшення чисельності працівників і підвищення їхньої кваліфікації, вдосконалення нормативно-правової бази тощо.

Державна казначейська служба України на нинішньому етапі розвитку бере за приклад досвід казначейських систем розвинутих країн світу, адаптує його до умов, які склалися в нашій країні. За основу розвитку береться французька модель функціонування казначейства. Крім традиційних функцій з управління коштами держави і значною частиною місцевих бюджетів, Казначейство Франції здійснює втручання у діяльність приватних та змішаних підприємств шляхом надання кредитів, фінансування інвестицій, бере участь в реалізації кредитної політики, розвитку фінансового ринку, виконує функції, пов'язані з міжнародними валютними

відносинами, фінансовими відносинами з європейськими організаціями. Виконання бюджету здійснюється в основному через каси Казначейства, яке має поточний рахунок у Банку Франції. 90–97% розрахунково-касових бюджетних операцій здійснюються у безготівковій формі.

Казначейство Франції виконує дві основні функції:

1) На Казначейство Франції покладено в першу чергу виконання всіх операцій з отримання доходів та оплати рахунків, передбачених законом. Воно здійснює велику кількість операцій за касовими надходженнями і платежами, виконуючи роль касира для організацій та приватних осіб, які зберігають в обов'язковому або добровільному порядку свої кошти у Казначействі.

2) Казначейство Франції акумулює і розподіляє кошти, забезпечує грошовий обіг. Володіючи значними коштами, Казначейство Франції може їх використовувати не тільки для платежів за видатками бюджету, але також на інші цілі. Ця обставина обумовлює виконання Казначейством Франції банківських функцій, які здійснюються у двох формах:

– виконання функцій комерційного банку, здійснюючи операції зі зберігання вкладів і з наданням кредитів підприємствам. Разом з тим функції Казначейства Франції іноді наближаються до функцій емісійного банку і воно бере участь у грошовому обігу;

– Казначейство Франції виступає як організація, яка розподіляє кошти. Воно надає можливість підприємствам, розвиток яких відповідає цілям загальнонаціонального плану економічного і

соціального розвитку, отримати необхідний капітал, який їм не може надати приватний ринок. Так, Казначейство Франції спрямовує капіталовкладення і може впливати на їхнє використання. Казначейство Франції збирає капітали, випускає запозичення, надає кредити, дає гарантії та спостерігає за грошовим обігом. Слід зазначити, що за теперішніх умов ця модель є найбільш прийнятною для бюджетної системи України [5].

Отже, функціонування казначейської системи дозволяє на підставі чітко визначених обсягів реальних потреб найбільш раціонально проводити оптимізацію бюджетних потоків, забезпечити безперервне фінансування всіх учасників бюджетних відносин, зробити процес виконання бюджету ефективнішим. Участь казначейства у вищезгаданих процесах зорієнтована на те, аби на основі максимально точно прогнозованої ресурсної бази фінансувати пріоритетні напрями соціально-економічного розвитку. Лише за умови чіткої та скоординованої діяльності, спрямованої на забезпечення своєчасного надходження та цільового використання бюджетних ресурсів, органи Державної казначейської служби України зможуть розв'язувати важливі завдання бюджетної політики держави, які б відповідали логіці здійснюваних в Україні реформ. Важливе значення при цьому повинно надаватися підготовці спеціалістів-казначейів, що мають глибокі теоретичні знання та практичні навички, можуть узагальнити набутий вітчизняний та зарубіжний досвід і творчо підійти до розв'язання складних завдань сьогодення в сфері управління державними фінансами.

Література:

1. Указ Президента України «Про Державну казначейську службу України» від 13 квітня 2011 р. № 460/2011 [Електронний ресурс]:. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Харченко С.І. Державне казначейство України у документах, цифрах та особах 1995–2010 / С.І. Харченко, О.С. Даневич, Н.І. Сушко, Л.В. Гізатуліна. – К.: Піраміда, 2010. – 416 с.
3. Стоян В.І. Управління фінансовими ресурсами у системі казначейства / В.І. Стоян // Фінанси України. – 2006. – № 7. – С. 21–29.
4. Петрашко П.Г. Казначейська справа / П.Г. Петрашко, О.О. Чечуліна, К.М. Огданський, Н.І. Сушко. – К.: «АВТ», 2004. – 784 с.
5. Булгакова С.П. Казначейство зарубіжних країн: навч. посіб. / С.П. Булгакова. – К.: Київ. нац. торг.-екон. університет, 2000. – 81 с.

Шаварина Марія Петрівна, доцент кафедри фінансів Тернопільського національного економічного університету, к.е.н., доцент

ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФЕРТІВ ТА ПОСИЛЕННЯ ЇХ ВПЛИВУ НА ДОХОДИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

У ринкових умовах господарювання держава повинна проводити ефективну соціальну політику, здійснювати достатній соціальний захист громадян. Необхідно проводити перерозподіл доходів домогосподарств через податковий механізм та особливі види видатків бюджетів. Запобіжним заходом гарантування гідного життя людини є закріплення в Конституції та інших законах України соціальних гарантій найменш захищеним верствам населення через соціально-статусні трансферти. Проте незважаючи на їхню чисельність, програми державної допомоги нужденним не в змозі забезпечити досягнення тих стандартів, заради яких вони були розроблені.

На нашу думку, соціальні трансферти – це передача державою певним верствам населення податкових та неподаткових надходжень з державного та місцевих бюджетів у формі видатків і кредитів, які призначені для підт-

римки платоспроможності громадян під час несприятливої економічної ситуації в державі. Економічна природа соціальних трансфертів полягає в тому, що вони переміщують дохід від однієї економічної одиниці до іншої у безповоротній формі, тобто будь-який трансферт означає виплату, не пов'язану з виробничою діяльністю одержувача.

У розвинених країнах система трансфертних платежів застосовується як сукупність «вирівнюючих платежів», з допомогою яких уряди цілеспрямовано перерозподіляють загальнодержавні кошти між багатими і бідними домогосподарствами. Важливим є встановлення у нормативних актах, що соціальні трансферти можуть бути адресними (коли до них мають доступ певні групи нужденних) і безадресними (для використання їх усім населенням). Адресність трансфертів – це спосіб підвищення ефективності використання коштів за рахунок збільшення